

FORTIDSMINNEFORENINGEN

Foreningen til norske Fortidsminnesmerkers Bevaring
VESTFOLD AVDELING

Larvik kommune
Plan og byggesak
Postboks 10
3251 Larvik

Tønsberg 13.10.00

Forslag til reguleringsplan for Rombergkvartalet, Larvik - offentlig ettersyn - høringsuttalelse

Vestfold avdeling av fortidsminneforeningen oversender høringsuttalelse til foreslått reguleringsplan for Rombergkvartalet. Vi finner det uvanlig og betenkelig at kulturhusprosjektet, som er premiss for planen, ikke foreligger med ferdig utkast. Dette synes å være en bakvendt prosedyre. Det omtalte område er av stor antikvarisk interesse og kan betegnes som et kjernemråde i Larvik. Foreningen har i tillegg til rapporten om Festiviteten fra 1999 gjennomført antikvarisk registrering av hele bygningsmassen tilknyttet Storgaten 44 – 52. Vi har tidligere i skriftlig form tilbudt våre tjenester og beklager at tilbudet ikke er benyttet.

Fortidsminneforeningens kulturminnefaglige vurdering av området

Mange kystbyer i Norge har fasaderekker vendt mot sjøen. Dette er noe av særpreget. Det spesielle ved Larviks ansikt mot sjøen er at den gjenværende komplette rekke i Storgaten har stor og lik aldersdybde. Her er et helt kvartal oppført enhetlig og sammenhengende i årene rett etter brannen i 1792. I våre andre kystbyer er de tilsvarende fasaderekker betydelig yngre. Larviks plassering i terrenget og med ansiktet mot sjøen ga byen betegnelsen nordens Napoli. Jernbanen og bilen har i ettertiden gjort byenes bakgårder til det første møtet og en stund mistet vi bevisstheten om de gamle fasadene som vendte mot havet.

Fasadene har, som mange andre steder, gjennomlevd skiftende moteretninger og i rykk og napp endret utforming – men ofte med de gamle opprinnelige bygningskroppene intakt. Går man inn i bakgårdene ser man at det eldste fremdeles lever. Her er intakte, vakre håndgjorte detaljer fra den førindustrielle tid. Unike bygningselementer som kanskje bare har overlevd akkurat her. De gjenspeiler velutviklet kultur og evne til å underholde håndverk av høy standard. Bak gårdsplassene ligger fremdeles gamle terrassehager i skrånende terreng, støttet opp av solide stenvurer. Gårdsplassene omkranses fremdeles av bakgårdsbebyggelse av høy alder. Disse patrisiergårdene var en gang sentrum for byens økonomiske liv. Hver "tann" i denne husrekken er av uvurderlig betydning for helheten. Terrassehagene kan ha opprinnelse i byens eldste historie. Vegetasjonen utgjør i seg selv et viktig vitenskapelig kildemateriale, som forteller om tidligere tiders hagebruk. Kulturelt var hagene en integrert del av beboernes dagligliv i sommerhalvåret. Slike hager er det ikke mange igjen av i våre kystbyer. De er rester av en hagekultur som tidligere var utbredt langs Skagerakkysten. Bebyggelsen langs Bøkkerbakken og på tomtene ovenfor terrassehagene utgjør likeledes gammel Larvikskultur av betydelig aldersdybde.

Statlige holdninger til kulturminnevernet

Stortingsmeldinger, proposisjoner og rundskriv har de senere årene reflektert en økende vilje til å oppprioritere kulturminnevernet. Det er fra Riksantikvaren blitt påpekt at det spesielt på lokalplanet – i kommunene – er viktig å arbeide for bedret forståelse av det lokale ansvar for lokale og regionale kulturminner. Vi viser i den forbindelse til proposisjonen fra Miljøverndepartementet til årets statsbudsjett. Et lite utdrag lyder som følger:

”Miljøverndepartementets proposisjon budsjett 2001 - Sterkere satsing på kulturminnevern 2, oppfølging av Stortingets anmodning. Bakgrunn: Gjennom hele nittitallet har det vært en utvikling med en stadig sterkere oppmerksomhet rettet mot kulturminnene og måten vi forvalter vår fysiske kulturarv på; både fra sittende regjeringer, i Stortinget og i befolkningen. Samtidig har fagfeltet utviklet seg i retning av å bli en stadig mer integrert del av en samlet miljø- og ressursforvaltning. Ettersom kunnskap, oversikt og dokumentasjon på feltet har blitt bedre, har det over tid vokst fram en erkjennelse av at det er behov for å styrke innsatsen i forvaltningen av kulturminnene. Kulturminneforvaltningen står overfor store utfordringer med hensyn til å redusere tapet av kulturminner og samtidig forvalte kulturminnene i et samfunn som er i stadig endring. Denne utviklingen og disse perspektivene har de siste årene nedfelt seg i Miljøverndepartementets budsjetter og i flere andre sentrale politikkdokumenter på miljøområdet: ... Arbeidsmål 1.3 I samarbeid med berørte parter legge til rette for økt bevissthet i kommunene om betydningen av og muligheten for fortsatt bruk og ombruk fremfor riving og utbygging”

I sammenheng med ovennevnte utsnitt av Miljøverndepartementets budsjettproposisjon, vil vi påpeke at det ikke kan være noen tvil om nødvendigheten av å verne deler av det såkalte Rombergkvartalet og at det må vernes gjennom kommunal regulering. At staten har ansvar for nasjonale verneinteresser kan og bør ikke bli noen sovepute for kommunene. Det overveiende flertall av verneverdige kulturminner i landet er imidlertid av lokal og regional karakter. Vi føler at den fremlagte plan ikke tar de nødvendige hensyn til vern.

Stengning av Romberggaten

Larvik bys beliggenhet i en amfi-formet skråning mot sjøen har medført at hovedforbindelsene er dannet horisontalt med naturlig fremgrodde vertikale brattere forbindelser som Rombergbakken. Dette mønsteret danner byens historiske struktur som kvartaler og bebyggelse er formet etter. Kulturhusplanleggerne oppfatter Larvik som en kronglete og strabasjøs by som derfor må utbedres. Å erstatte byens naturlig historisk fremgrodde ferdselsårer med heis/trapper og gangveier i bakhager er ingen god løsning. Rombergbakken, en naturlig dannet ferdselsåre, opprinnelig Jochums Gang og etter skipper John Jochum Wright som etter brannen i 1792 bygget Storgaten 46. Navnet er senere endret, oppkalt etter skipper Romberg som bodde der Larvik rådhus nå ligger. Rombergbakkens nedre del har fremdeles sitt opprinnelige løp i behold. Stengningen av Rombergbakken skaper et ”mega”kvartal som er ukjent i Larvik. Det blir galt å plassere en slik koloss midt i et gateløp. Dette er også arkitekt Niels Torps kritikk som vi slutter oss til. Vi viser til hans brev til Larvik kommune av 14.06.00. Man åpner ikke mot sjøen ved å sperre eksisterende gater og forbindelseslinjer. Larvik savner nettopp aksene fra øvre del til havnen.

Forbindelsen mellom øvre og nedre del av byen. Aktivitet

Dannelsen av et storkvartalet vanskeliggjør naturlig kommunikasjon mellom øvre og nedre del av byen. Aktivitetene rundt kulturhuset er betinget av kulturhusets aktiviteter. Disse vil ut fra foreliggende planer være knyttet til kveldstid. Vi merker oss at planavdelingen har tatt konsekvensen av dette og ikke lagt opp til egen parkering ut over dagens nivå. Kulturtorgets

aktivitet er knyttet til kinotid, derfor ingen ekstra parkeringsplasser. Næringsdrivende i området vil følgelig heller ikke få noen drahjelp av kulturhuset. Dannelsen av megakvartalet vil ha negative virkninger på byens forhold til sjøen. Kvartalet vil fungere som sperre for byens mulighet til å åpne seg mot sjøen. Kulturtorget, på taket til kulturhuset, vil som Niels Torp påpeker kun kommunisere med havnen og sjøen på torgets ytre del mot Storgaten. Kulturtorget mangler alle kriterier på å være et byrom slik det hevdes av kulturhusplanleggerne. Det begrensede aktivitetsnivå vil ikke fremme befolkningens bruk av torget og bør derfor utgå. Å omdanne terrassehagene til gangveier for offentlig kommunikasjon, innebærer en konflikt med beboerne i området. Skjerming mot innsyn vil gå ut over den visuelle oppfatningen av de historiske hagene. Fra Prinsegaten til kulturtorgets øvre del er det tegnet inn en gangforbindelse. Illustrasjonsplanen er misvisende da den ikke viser høyder. Det meste av gangveien vil føre gjennom et galleri hvorfra utsikten vil være ned til en parkeringsplass. Dette forholdet er ikke synliggjort på illustrasjonsplanen.

Rivning av festivitetsens eldste del

Som nevnt tidligere har ingen andre av våre kystbyer fasaderekker av så ensartet, høy alder tilsvarende Storgaten 44 - 52. Hvor mye patrisierhuset ,hjørnetannen, betyr for helheten sees godt på reguleringssakens luftfoto. Alle bygningene i rekken er endret med skiftende mote. Noen bør tilbakeføres til opprinnelig fasade, andre ikke. Volumene, tømmerstrukturene, lagrede spor etter utallige eiere, grunnplaner, rominndelinger, vindusåpninger kan være viktigere enn det skiftende ytre. Det komplette gateløpet har høy verneverdi i seg selv. Patrisierhusets annen etasje har fremdeles Even Bulls rominndelig fra 1810. En av hans staselige og sjeldne fløydører står innelukket i trappen til Festivitets salen. Håndhøvlede materialer i tak og vegger, dekkmalte vegger, malte strier fra festivitetsperioden og utallige kjente og ukjente spor er tilstede bak vår tids moderne plater. Det er ikke vanskelig å restaurere patrisierhuset til en valgt periode. Det vanskeligste blir valgene. Rikholdig gammelt fotomateriale gjør patrisierhuset til en enklere restaureringsoppgave enn prosjekter huseiere rundt i landet påtar seg frivillig. Patrisierhuset som historiebærer og hjørnesten for felles hukommelse gjør det uerstattelig. Vi viser her til Fortidsminneforeningens rapport fra 1999. Vi vil også peke på at regionale og statlige vernemyndigheter gjentatte ganger har fremhevet bygningsmassens og spesielt Festivitetsens verneverdi. Se bilag

Terrassehagene i Storgaten 46 – 50

Fortidsminneforeningen har tidligere gjennom Madeleine von Essens rapport, dokumentert hagenes historiske betydning og verneverdi. Vi vil spesielt bemerke at hageterrassene historisk tilhørende storgaten 50, i dag tilhørende Bøkkerbakken nr. 5 er tatt ut av planen. Det unike ved terrassehagene i planområdet er ikke bare at den enkelte hage er intakt, men helheten. Bolighuset i Bøkkerbakken 5a virker forkludrende, men bortsett fra dette er det helhetlige visuelle inntrykk i dag intakt. Hagenes historiske struktur tilsier at en visuell sammenheng mellom terrassene i Bøkkerbakken 5 og hovedhuset til nr 50 bør opprettholdes. Dette innebærer at område for nybygg i bakgården til nr 50 bør endres slik at nybygget blir liggende parallelt med og i flukt med Bøkkerbakken. Nybygg i nr.5 bør unngås. I det minste bør det legges i samme parallelle forhold til Bøkkerbakken for å spare mest mulig av terrassene og opprettholde hageparsellenes opprinnelige struktur. I storgaten 48 bør nybygg i bakgården trekkes tilbake av hensyn til aksevirkingen. Det bør opprettholdes en klar aksevirking fra hovedhus/-gårds plass gjennom hagen. Også denne hagen bør inngå i planen slik at byggeområde markeres og tilpasses den historiske struktur . Anlegg av gangveier bør minimaliseres og utformes på en harmoniserende og tradisjonell måte som grusganger.

REGULERINGSPLANENS PLANKART OG BESTEMMELSER.

Det fremgår av saksfremstillingen, delvis også av plankart og bestemmelser at bebyggelse(n) på områdene B1, B/F1, B/F2, F/K2, F/K4 og O2 er verneverdig (av bygningshistorisk-/antikvarisk verdi) og derfor skal bevares. Tilsvarende skal hagelandskapet på B/F1 og F1 og de historiske hageterrassene også vernes. Plankartet og bestemmelser er imidlertid ikke utformet i hht. lovverket eller med den nødvendige klarhet.

PLANKARTET:

- 1 Reguleringsformålet bevaring er hjemlet i plan- og bygningslovens (PBL) § 25, nr. 6, spesialområder, og må derfor føres opp under dette punktet i tegnforklaringen av hensyn til den nødvendige juridiske status. Den viste oppføring som "*bebygg. som bevares*", under *streksymboler*, er misvisende, i beste fall forvirrende.
- 2 Som det fremgår av ordlyden av PBL § 25, nr.6, er det aktuelle reguleringsformålet: *... "områder med bygninger og anlegg som på grunn av historiske, antikvariske eller annen kulturell verdi skal bevares"...* Det innebærer at området/tomten skal skraveres i tillegg til bebyggelsen. Omrisset av bebyggelsen som skal bevares, (inngår i planen), skal i hht. departementets retningslinjer markeres med tykk strek.
- 3 Den viste plassering for ny bakgårdsbebyggelse på Storgaten 50 forutsetter ødeleggelse av en verneverdig terrassemur og sperring av aksene hovedhus-hage. Evt. ny bebyggelse må i tilfelle skje på premissene til eksisterende bevaringsverdig bebyggelse og anlegg.

BESTEMMELSENE:

- 1 I områder med bygninger og anlegg regulert til bevaring kan det gis bestemmelser som setter krav til bebyggelsens utforming (stiluttrykk), utbedring og krav om saksbehandling (f.eks. uttalelse fra de regionale kulturminnemyndighetene i forbindelse med kulturminnefaglige vurderinger, som for de historiske hagene). Kommunen kan også stille krav om bestemte material- og fargebruk. Selv om regulering av eksisterende bebyggelse som bevaringsverdig innebærer endrings- og rivingsforbud for denne bebyggelsen, jfr. PBL § 31 som fastsetter reguleringsplanens bindende virkning, ansees det som en fordel at rivingsforbudet fremtrer eksplisitt.
- 2 Bestemmelsenes § 4, pkt a, (3. linje) om at ny bebyggelse skal "tilpasses eksisterende (bebyggelses?) karakter og egenart." Og fellesbestemmelsens §3, pkt. d, om "god estetisk utforming" og ... "respekt...for bygde omgivelser ifht utforming, materialbruk og farger" har i praksis vist seg å være dårlig egnet for styring av utbygging i bevaringsområder. Dersom det skal tillates nybygg innenfor slike områder, er det viktig at det klargjøres hva som er "eksisterende karakter og egenart" innen det enkelte felt hvor bebyggelse skal bevares, og at det på dette grunnlag stilles konkrete krav i bestemmelsene til bl.a. volum, maks. høyder, bygnings- og takform, møneretning, materialer og farge for slik bebyggelse
- 3 Bebyggelsen fra 1790-årene og senere 1800-talls påbygninger har verdifulle og sjeldne forekomster av bl.a. portaler, dører, vinduer og panel som utgjør en verdifull resurs for lokalsamfunnet i det forståelse av egen bygnings- og kulturhistorie samt til kunnskap om periodens stiltrekk av nasjonal og regional karakter. Det bør angis særskilt hvilke bygningselementer som er av slik verdi for å hindre standardisering og lettvinnt fornyelse av opprinnelige bygningsdeler. Som dokumentasjon kan nevnes at den sjeldne, opprinnelige hoveddør, sekundært gjenbrukt i uthus, nå er forsvunnet fra bakgården i Storgaten 46. Det samme er tidlig 1800-talls panel og vinduer, samt de siste to originalvinduer fra 1790-årene i hovedhusets bakfasade.
- 4 Bestemmelsenes §4, pkt b, område B.1, åpner for flytting av det gamle bolighuset i Bøkkerbakken 1, til den ubebygde tomten på motsatt side av Bøkkerbakken (2b). Denne bygningen kan tilhøre Larviks eldste bygningsmasse. Flytting av slike bygninger må ikke fore-

tas uten i helt tvingende tilfelle. Som lokalhistorisk forankringspunkt mister den betydelig verdi ved flytting. Bygningens verdi ligger ikke bare i selve bygningskroppen, men i plassering, grunnmur og i summen av alle de andre "ubetydeligheter" som vil forsvinne ved en flytteprosess. Av bevaringsmessige grunner ber vi derfor at den 3. setningen fjernes. Den "høyttenkning" som setningen representerer, har for øvrig ingenting å gjøre i bestemmelsene, da en evt. flytting må behandles på en annen og formell måte.

- 5 Bestemmelsenes § 4, pkt. b, område F/K.2 og nye byggelinjer på plankartet for Prinsegata åpner for fjerning av Prinsegata 10 pga konflikt med trafikale forhold (reduert fortausbredde), til tross for at det viser opprinnelig hovedform og plassering, og representerer miljøverdi. Fortidsminneforeningen går imot forslaget også på dette punkt og går i stedet inn for at det gamle trehuset bevares og inngår i planen som vernet, på lik linje med nabo- huset, Brannvaktsgaten 1. Utvendig preges bygningen av tiden rundt 1900. Grunnmuren bærer preg av en betraktelig eldre opprinnelse. Det bør ikke være noe mål å uniformere gateløp på tvers av historiske etterlevninger. De historiske innslagene bidrar nettopp til å høyne miljøverdien og gjøre området mer visuelt spennende og attraktivt.

KONKLUSJON

- Forslaget til reguleringsplan, plankart og bestemmelser, er belemret med en rekke feil og mangler som må rettes opp før den vedtas for å sikre en rettsgyldig plan.
- Det er viktig at de foreliggende, påpekte bestemmelsene omarbeides og utformes med de muligheter som lovverket legger opp til, for å sikre at "verneverdig bebyggelse bevares slik at byens tidsperioder og stilarter viser byens historiske utvikling" med bindende juridisk virkning. (I hht mål fra Byutviklingsstrategi/konklusjon, pkt 3)
- Vi mener det er grunnleggende feil å rive "Festiviteten", en byhistorisk viktig bygning fra 1790-årene.
- Vi mener det vil være en ulykke om Romberggaten stenges. Trapp og heis kan ikke erstatte en så viktig historisk forbindelse.
- Kulturtorget og kulturhuset vil ikke gi byen tilbake kvaliteter som kan forsvare en slik dominans over omgivelser og utvikling.

Med hilsen

Eva Schaulund Torkildsen
Leder

Gjenpart:
Vestfold fylkeskommune
Riksantikvaren
Fortidsminneforeningens Hovedorganisasjon

Bilag. Statlige og regionale myndigheters vurdering av festivitetsens (eldste del) verneverdi:

Fylkeskommunen i 1995: *"Selve bygningen som har sin opprinnelse fra 1796, har gjennom tidene gjennomgått flere endringer. Den fremstår likevel med en stor og betydningsfull fasade mot sjøen som det i første omgang er viktig å bevare. På lengre sikt bør det være et mål å tilbakeføre fasaden til det opprinnelig utseende. I brev av 11.03.98 opprettholdes vurderingen: "Festiviteten har høy verneverdi både som enkeltbygning og som del av miljøet i Storgata . Riksantikvaren vurderte bygningen i 1998 og konkluderte som fylkeskommunen, påpekte at salen var fredningsverdig. Fredning er Riksantikvarens ansvar, det bevaringsvern er kommunens og fylkets ansvar." Kulturminnene som ikkefornybare ressurser må bevares gjennom samfunnets bruk og forvaltes etter langsiktige kriterier, slik at deres verdier og mangfold ikke går tapt. Her hviler det et ansvar, men også store utfordringer på sentrale, regionale og lokale myndigheter. I dette arbeidet er Plan og bygningsloven et viktig virkemiddel" (r.skr.T-4/94).* Riksantikvaren fastslår i brev av 24/5/00: *"Vestfold fylkeskommune fremmet innsigelse mot planene om riving allerede i november 1995. Denne innsigelsen ble bekreftet i brev av 11.03.98, da planene om riving igjen var aktuelle. Vestfold fylkeskommune oppfordret kommunen til å regulere området til spesialområde bevaring. Fylkeskommunen ønsket i den forbindelse råd fra Riksantikvaren i forhold til mulig fredning av bygningen. .... Fylkeskommunen, Larvik kommune og Riksantikvaren var på befaring i bygningen i april 1998. Konklusjonen fra befaringen var i tråd med fylkeskommunens konklusjon i brevet av 11.03.98, der det skrives: "Festiviteten har høy verneverdi både som enkeltbygning og som del av miljøet i Storgata. Teatersalen har svært høy verneverdi da den er en sjeldenhet i norsk sammenheng." Riksantikvaren vurderte imidlertid på det aktuelle tidspunkt at bygningen ikke var aktuell for fredning etter kulturminneloven.....Vi har imidlertid registrert at fylkeskommunen har arbeidet videre med bevaringsspørsmålet gjennom økonomiske tilskudd og tilslutning til Fortidsminneforeningens rapport om Storgaten i brev av 21.06.99, videre at fylkeskommunen i brev av 03.01.00 varslers at innsigelsen til planen bortfaller med unntak av teatersalen, med begrunnelse i at bygningen ikke fredes etter lov om kulturminne.... Riksantikvaren står fast ved sin vurdering av at bygningen som helhet ikke er i en slik skikk at den kan fredes. Dette vil på den annen side ikke si at bygningen er uten bevaringsverdi, og derved bør rives. Det bør ikke være en automatikk i at bygninger som ikke fredes, rives. Mange verdifulle bygninger og bygningsmiljøer bør sikres gjennom bruk av andre virkemidler, som for eksempel plan og bygningsloven. Det er, og skal være et fåtall bygninger som velges ut for fredning. Vi vil understreke at det er prinsipielt fullt mulig å fremme innsigelse også i saker der man ikke ønsker eller finner faglig grunnlag for fredning etter kulturminneloven, for eksempel dersom det dreier seg om viktige regionale kulturminner." Fylkeskommunen trakk innsigelsen dette år ut fra resonnementet at det som ikke fredes kan/bør rives. Riksantikvaren påpeker at dette resonnementet er uten mening. Innsigelsen ble fremmet med hjemmel i plan og bygningsloven og deretter trukket på bakgrunn av kulturminneloven! Denne irrelevante sammenblanding av to uavhengige lovverk – kulturminneloven (en særlov) og plan og bygningsloven – er av "goddag mann – økseskaft" karakter. Fylkeskommunens tidligere kulturminnefaglige vurderinger fra 1995 til 2000 er ikke omstøtt. Fylkeskommunens kulturminnefaglige vurdering står fortsatt ved lag. Den er ikke bestridt. Beklageligvis er det ingen lov som forbyr slike ikkelogiske resonnementer som bakgrunn for å trekke en innsigelse.*